

- **דוגמה:** אב המלאכה הוא **אופה / מבשל** (כי ככה הכינו סממנים במשכן). התולדה שלו היא **התכת שעווה** או **מתכת באש**. הרי אין כאן אוכל, אבל זו בדיוק אותה פעולה פיזיקלית – שינוי של חומר באמצעות חום!
- **נקודת החיזוק הכי חשובה לה:** < **אין שום הבדל ברמת החומרה בין אב לתולדה!**

לפעמים המילה "תולדה" נשמעת כמו משהו קל יותר, אבל שניהם אסורים בדיוק באותו תוקף מהתורה. שניהם הם העץ עצמו.

3. הגדר שמקיפה את העץ = איסור דרבנן (מדברי סופרים / שבות)

חכמים ראו כמה העץ (התורה והשבת) הוא יקר ועדין, והם פחדו שאם נתקרב אליו יותר מדי, בטעות נשבור ענף או נפגע בגזע. לכן, הם בנו **גדר ביטחון** מסביב לעץ. הגדר הזו היא איסורי דרבנן (שנקראים בהלכות שבת גם "שבות").

- **דוגמה:** התורה אסרה לבשל (אב מלאכה). חכמים אמרו: אם נרשה להשאיר סיר על אש גלויה בשבת, מישהו עלול לשכוח ששבת היום ולערבב את הגחלים או להגביר את האש (שזה איסור תורה). לכן הם שמו גדר ואסרו להשאיר סיר על אש גלויה בשבת (איסור דרבנן שנקרא "שהייה").
- **הסטטוס:** איסור מדברי חכמים.

כלל זהב: < גם **אבות מלאכה** וגם **תולדות** אסורים **מהתורה (דאורייתא)** באותה מידה בדיוק (ההבדל הוא רק המקור ההיסטורי שלהם מהמשכן).

לעומת זאת, איסורי **דרבנן** הם סייגים וגדרות שחכמים הוסיפו כדי שלא נגיע בטעות לעבור על איסור תורה.

לפניך טבלה ממוקדת עם 5 דוגמאות מייצגות ויומיומיות שממחישות את ההבדלים האלה בצורה הכי ברורה שיש:

טבלת השוואה: אבות מלאכה, תולדות ואיסורי דרבנן

אב מלאכה (דאורייתא)	תולדה (דאורייתא) (אסור באותו תוקף)	איסור דרבנן (שבות) (ה"גדר" של חכמים)	מה ההיגיון מאחורי איסור דרבנן?
אופה / מבשל	התכת שעווה או מתכת באש	שהייה וחזרה	גזירה שמא האדם ירצה להאיץ את הבישול ויבוא לחתות בגחלים (להגביר את האש).

אב מלאכה (דאורייתא)	תולדה (דאורייתא) (אסור באותו תוקף)	איסור דרבנן (שבות) (ה"גדר" של חכמים)	מה ההיגיון מאחורי איסור דרבנן?
שינוי מצב המאכל/החומר באמצעות חום האש.	(או) בישול נוזל בכלי ראשון חם).	השארת סיר על גבי אש גלויה או החזרתו אליה.	
קוצר עקירת דבר ממקום גידולו הטבעי (כמו שימוש במגל).	קטיפת פרי ביד מהעץ (או תלישת עשב).	טיפוס על עץ או הרחת פרי שעדיין מחובר	חז"ל חששו שמתוך הטיפוס או ההרחה של הפרי, האדם ישכח ששבת ויקטוף אותו בטעות.
בורר הפרדת פסולת מתוך אוכל ביד, או ברירה של אוכל לזמן מאוחר.	הפרדת פסולת מתוך אוכל ביד, או ברירה של אוכל לזמן מאוחר.	סינון משקה עכור קלות באמצעות מסננת ביתית.	מכיוון שהמשקה ראוי לשתייה גם בלי סינון, אין כאן איסור תורה, אך השימוש במסננת דומה לבורר ונאסר מדברי סופרים.
כותב רישום 2 אותיות או סימנים בדיו קיימת על גבי נייר/קלף.	ציור, חקיקת אותיות או כתיבה בכל שפה ומקלדת.	עשיית עסקים (מקח וממכר) או כתיבה באצבע על אדים.	מסחר ועסקים אסורים מדברי חכמים גזירה שמא האדם יבוא לתעד ולרשום את פרטי העסקה בדיו. כתיבה על אדים אינה מתקיימת ולכן היא דרבנן.

מה ההיגיון מאחורי איסור דרבנן?	איסור דרבנן (שבות)(ה"גדר" של חכמים)	תולדה (דאורייתא)(אסור באותו תוקף)	אב מלאכה (דאורייתא)
התורה אסרה בניית אוהל קבוע. חז"ל אסרו גם יצירת אוהל זמני ועראי כדי לשמור על מרחק בטוח מאיסור התורה.	פריסת מטריה (איסור עשיית "אוהל עראי").	תקיעת מסמר בקיר או יישור של קרקע בתוך הבית.	בונה הקמת מבנה קבע או הוספה וחיבור חלקים אליו.

הטבלה הזו מראה בצורה יפה איך ההלכה משלבת בין איסורי היסוד לבין ההגנות שהחכמים בנו סביבם כדי לשמור על האווירה והקדושה של השבת.

חלוקה מובנית לפי ארבעת ה"סדרים" (קבוצות המלאכות)

סדר א': סידורו של פת (11 מלאכות)

תחום החקלאות והכנת המזון – מהכנת האדמה ועד הלחם המוכן

אב המלאכה	מהות המלאכה במשכן	תולדה (איסור דאורייתא)	איסור מדרבנן (שבות)
זורע	גרימת צמיחה של צומח.	השקיית עציץ או גינה במים.	הנחת פרחים מנותקים בתוך כלי עם מים בשבת.
חורש	שיפור הקרקע והכנתה לזריעה.	יישור גומות או גריפת אדמה בגינה.	טאטוא חצר או שטח שאינם מרוצפים (שמא ישווה גומות).
קוצר	עקירת דבר ממקום גידולו.	קטיפת פרי מהעץ ביד.	טיפוס על עץ או רכיבה על בהמה (שמא יקטוף ענף להנהיג אותה).
מעמר	איסוף וקיבוץ פירות מפוזרים במקום גידולם.	שזירת זר פרחים מאותו שדה.	איסוף פירות שנתפזרו בחצר הבית (נראה כמעמר).
דש	הפרדת האוכל מקליפתו הטבעית המחוברת אליו.	סחיטת זיתים וענבים להפקת משקה.	סחיטת תפוזים או לימונים (חכמים הרחיבו את איסור הסחיטה לשאר הפירות).

אב המלאכה	מהות המלאכה במשכן	תולדה (איסור דאורייתא)	איסור מדרבנן (שבות)
זורה	הפרדת פסולת מאוכל בעזרת הרוח.	יריקה לרוח חזקה המפזרת את הרוק (לדעת חלק מהפוסקים).	פיזור אבקה או חומר קל מול מאוורר פעיל.
בורר	הפרדת פסולת מאוכל בכלי, או ברירת פסולת מאוכל ביד, או ברירה שלא לצורך אכילה מיידית.	הוצאת גרעינים מתוך פלח לימון לצורך אכילה מאוחרת.	סינון משקה עכור קלות באמצעות מסננת ביתית.
טוחן	חלוקת גוף אחד לחלקים קטנים מאוד.	חיתוך דק מאוד של ירקות (שלא לצורך אכילה מיידית).	שימוש בפומפייה (מגדלת) ידנית לעשיית סלט (שימוש בכלי מיוחד - עובדין דחול).
מרקד	ניקוי קמח מסובין בעזרת נפה (כלי).	סינון שמרים ממשקה עכור מאוד בכלי ייעודי.	סינון מים עם מעט לכלוך בעזרת בד זמני.
לש	חיבור חלקיקים מוצקים לגוף אחד בעזרת נוזל.	הכנת דייסה סמיכה מאוד מאבקה ומים.	הכנת בלילה רכה (בשינוי סדר הנתינה של החומרים).
אופה / מבשל	הכשרת מאכל או חומר בעזרת חום האש.	המססת שעווה באש או בישול מים בכלי ראשון חם.	הנחת תבשיל יבש ומבושל על גבי אש גלויה (גזירה שמא יחתה בגחלים).

סדר ב': סידורו של בגד (13 מלאכות)

תהליך הפקת בגדים מחומרי גלם (צמר, פשתן) ועד הבגד המוגמר

אב המלאכה	מהות המלאכה במשכן	תולדה (איסור דאורייתא)	איסור מדרבנן (שבות)
גוזז	עקירת דבר הגדל בגוף חי (צמר).	תספורת או גזיזת ציפורניים בכלי.	כסית ציפורניים בשיניים או תלישת עור יבש מסביב לציפורן.
מלבן	ניקוי בגד מלכלוך או צחצוחו.	סחיטת בגד ספוג במים, שפשוף כתם רטוב.	הברשת כובע לבד או בגד עדין מאבק בעזרת מברשת קשה.
מנפץ	הפרדת סיבים מחוברים כדי להכשירם לטווייה.	פתיחת סיבי צמר גפן רפואי מהודקים.	סירוק פאה נוכרית או שיער במסרק קשה (שמא יתלוש שערות - פסיק רישא).
צובע	צביעת חומר או שינוי צבעו הקיים.	מריחת לק על הציפורניים או איפור פנים.	צביעת מאכלים (אין איסור צביעה באוכל מן התורה, אך חכמים אסרו צביעה שאינה לצורך אכילה ישירה).
טווה	שזירת סיבים ליצירת חוט ארוך.	עשיית חוט מסיבי צמר גפן.	קליעת חבל זמני מסיבים רופפים.
מיסך, אורג, פוצע וכד'	מתיחת החוטים על הנול, שזירתם יחד והפרדתם.	קליעת צמה בשיער מחובר (דומה לאריגה).	קשירת קשרים זמניים פשוטים המדמים עיצוב בד.

אב המלאכה	מהות המלאכה במשכן	תולדה (איסור דאורייתא)	איסור מדרבנן (שבות)
קושר / מתיר	עשיית קשר קבוע של קיימא (או התרתו).	קשירת קשר ימאים חזק שאינו מיועד להתרה.	קשירת קשר כפול בנעליים (קשר זמני אך הדוק, שחלק מהפוסקים אסרו מדברי חכמים).
תופר	חיבור שני גופים נפרדים לגוף אחד.	הדבקת שני ניירות יחד בדבק מהיר או שדכן סיכות.	שימוש במדבקה זמנית (כמו פתק ממו) שאינה מיועדת להישאר קבועה.
קורע	הפרדת חיבור כדי לתפור מחדש.	קריעת בדים או ניירות המחוברים זה לזה כדי להשתמש בהם.	פתיחת אריזת מזון בצורה שקורעת את האותיות הכתובות עליה (גזירה שמא ימחק).

סדר ג': סדר העור והכתיבה (9 מלאכות)

הפקת קלף לכתיבה, עיבוד עורות, רישום ומחיקה

אב המלאכה	מהות המלאכה במשכן	תולדה (איסור דאורייתא)	איסור מדרבנן (שבות)
צד	הגבלת חופש התנועה של בעל חיים.	סגירת קופסה ובתוכה זבוב או דבורה.	ציד בעל חיים איטי ממילא (כמו חילזון) שאין קושי לתפוס אותו.
שוחט	נטילת נשמה מבעל חיים (הפקת דם).	גרימת חבורה לבעל חיים או אדם שיורד ממנה דם.	הריגת חרקים ומזיקים שאינם מסוכנים ישירות (כמו נמלים או זבובים).
מפשיט / מעבד	הסרת העור ועיבודו (המלחה והחלקה).	מריחת קרם או וזלין על הגוף והחלקתו (תולדת ממחק).	שימוש בסבון מוצק (מוליד קצף וממחק - לדעת רוב הפוסקים).
משרטט / מחתך	סימון קווים וחיתוך העור למידות מדויקות.	חיתוך ניר טואלט או נייר כסף בדיוק לפי סימני החיתוך.	קריעת נייר או קרטון בצורה פראית שלא לפי קו מסומן.
כותב	רישום שתי אותיות או סימנים קיימים.	ציור, הטבעת חותמת או הקלדה במחשב.	כתיבה בחומר שאינו מתקיים לאורך זמן (כמו ציור עם מים על שולחן או באצבע על אדים).

אב המלאכה	מהות המלאכה במשכן	תולדה (איסור דאורייתא)	איסור מדרבנן (שבות)
מוחק	מחיקת אותיות על מנת לכתוב במקומן.	מחיקת כיתוב קבוע כדי לפנות מקום לציור חדש.	פתיחת ספר שעל חתך דפיו כתובות אותיות (יש פוסקים שאסרו זאת מחשש מחיקה, אם כי כיום נהגו להקל).

סדר ד': סדר הבנייה, התבערה וההוצאה (6 מלאכות)

הקמת מבנים, תפעול אנרגיה והוצאה מרשות לרשות

אב המלאכה	מהות המלאכה במשכן	תולדה (איסור דאורייתא)	איסור מדרבנן (שבות)
בונה / סותר	הקמת מבנה קבוע או חיבור חלקים אליו.	תליית מדף קבוע בקיר, או עשיית אוהל קבוע.	פתיחת מטריה בשבת (איסור עשיית "אוהל עראי"), משחק בלגו (לחלק מהפוסקים).
מבעיר	יצירת אש או הגדלתה.	הדלקת נורת להט או לחיצה על כפתור התנעה של רכב.	הדלקה או כיבוי של נורת LED (מוליד זרם חשמלי או בונה - לדעת רוב פוסקי זמננו).
מכבה	כיבוי אש (במשכן: ליצירת פחמים).	כיבוי נר או אש גז ללא סכנת נפשות.	כיבוי אש בשבת לצורך מניעת הפסד ממון בלבד (ולא לצורך פיקוח נפש).

אב המלאכה	מהות המלאכה במשכן	תולדה (איסור דאורייתא)	איסור מדרבנן (שבות)
מכה בפטיש	השלמת תהליך הייצור של כלי (הגימור הסופי).	פתיחת חור חדש בחגורת עור, השחזת סכין קהה.	השמעת קול בכלי שיר / נגינה (גזירה שמא האדם יבוא לתקן את כלי השיר במידה ויתקלקל).
הוצאה מרשות לרשות	העברת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים (או להיפך).	זריקת מפתח מתוך הבית החוצה לרחוב ציבורי.	טלטול חפצים ב"כרמלית" (שטח ציבורי שאינו רשות הרבים מן התורה, כגון רוב הרחובות שלנו כיום ללא עירוב).

הטבלאות האלו נותנות מפה שלמה ומסודרת של המערכת ההלכתית.

חיתוך של סלט קצוץ דק-דק הוא אולי אחד המפגשים הכי יומיומיים והמאתגרים בין המטבח ההלכתי לבין החיים עצמם בשבת. מצד אחד, אין כמו סלט טרי בשבת בבוקר; מצד שני, חיתוך דק של ירקות נוגע ישירות במלאכת **טוחן** (שהיא אחת מ-11 מלאכות "סידורו של פת").

אז איך מיישבים את הסתירה הזו, ואיך הלכה למעשה אפשר להכין סלט בשבת? הנה מאחורי הקלעים של ההלכה הזו.

הבעיה: למה חיתוך ירקות דק הוא "טוחן"?

מלאכת טוחן מוגדרת כחלוקה של גוף אחד לחלקים קטנים. מכיוון שירקות ופירות גדלים מהקרקע, חיתוך שלהם לחתיכות קטנטנות נחשב בעיני ההלכה כתולדה של טחינה (בדומה לטחינת חיטים לקמח).

הגמרא במסכת שבת (דף עד ע"ב) קובעת:

"האי מאן דפרם סילקא – חייב משום טוחן"

(תרגום: מי שמחתך סלק דק-דק – חייב משום מלאכת טוחן).

הפתרון: שלושת התנאים לסלט המושלם (וההלכתי) בשבת

כדי שנוכל בכל זאת ליהנות מסלט בשבת, הפוסקים הגדירו מערכת של תנאים שמחריגים את החיתוך מגדר "מלאכת טוחן" ומעבירים אותו לגדר של "דרך אכילה" (פעולה טבעית של הכנת אוכל, שהתורה לא אסרה).

כדי שהחיתוך יהיה מותר, עליו לעמוד בשלושה תנאים מרכזיים:

1. כלי החיתוך: רק בסכין רגיל

- **מותר:** חיתוך בעזרת סכין מטבח רגיל ופשוט על גבי קרש חיתוך.
- **אסור:** שימוש בכל כלי ייעודי לקיצוץ או גירוד – כמו פומפיה, קוצץ ירקות ידני (עם חוט או מנואלה), מנדולינה וכדומה. כלים אלו נחשבים "כלי חול" ומזוהים ישירות עם מלאכת טוחן, ולכן השימוש בהם אסור לחלוטין בשבת, אפילו אם רוצים לאכול מיד.

2. הזמן: "לאלתר" (סמוך לסעודה)

ההיתר לחתוך ירקות מבוסס על כך שהחיתוך הוא חלק בלתי נפרד מתהליך האכילה עצמו (כמו שלעיסה היא סוג של טחינה, אך היא מותרת כי היא דרך אכילה).

- לכן, מותר לחתוך את הסלט אך ורק **בסמוך מאוד לתחילת הארוחה** (נהוג להגדיר זאת כחצי שעה לכל היותר לפני האוכל).
- חיתוך סלט בבוקר עבור סעודת צהריים נחשב לאיסור גמור מהתורה.

3. גודל החיתוך: המחלוקת הגדולה

כאן אנחנו מגיעים לשאלה כמה דק זה "דק-דק", וכאן יש הבדל פסיקתי מרתק בין העדות:

- **לפי פסיקת הספרדים (השולחן ערוך):**
- אם חותכים את הירקות **סמוך לסעודה ובסכין**, מותר לחתוך אותם דק מאוד, ממש כמו ביום חול. עצם הסמיכות לסעודה הופכת את הפעולה ל"דרך אכילה" ומנטרלת את איסור טוחן.
- **לפי פסיקת האשכנזים (הרמ"א):**
- הרמ"א מחמיר יותר וסובר שגם אם חותכים סמוך לסעודה, יש להימנע מחיתוך דק במיוחד. לכן, לשיטה זו יש לחתוך את הירקות לחתיכות **מעט גדולות יותר מהרגיל** ביום חול (כך שהן לא ייחשבו "טחונות").

שורה תחתונה למעשה:

אם אתה רוצה להכין סלט קצוץ בשבת:

1. תעמיד את קרש החיתוך והסכין רק **ממש לפני שהאורחים או בני המשפחה מתיישבים לשולחן**.
2. תשתמש **בסכין רגיל בלבד** (בלי שום פטנטים או מכשירים מהירים).
3. כדי לצאת ידי חובת כל השיטות, כדאי לכוון לחיתוך **מעט פחות דק** ממה שהיית עושה באמצע השבוע – "סלט גס" עדין או קוביות מובחנות.

קיצוץ עשבי תיבול (פטרוזיליה, כוסברה, שמיר)

עשבי תיבול מציבים אתגר כפול: הם קטנים מאוד מלכתחילה, וקצוץ שלהם דק-דק נוגע ישירות **במלאכת טוחן**.

- **לפי האשכנזים (הרמ"א):** יש כאן בעיה קשה. חיתוך דק של עשבי תיבול נחשב טחינה גמורה ואסור מהתורה. לכן, הפתרון היחיד הוא **לקצוץ אותם לחתיכות גדולות משמעותית מהרגיל**, וגם זאת רק סמוך לסעודה.
- **לפי הספרדים (השולחן ערוך):** מותר לקצוץ אותם כרגיל, בתנאי שזה נעשה **סמוך מאוד לסעודה** (עד חצי שעה לפני הארוחה) ובעזרת **סכין רגיל בלבד** (ולא במכשיר קיצוץ ייעודי).

מערכת בננה ותפוח לילדים

מערכת פירות ליצירת מחית (פירה) היא תולדה של **מלאכת טוחן** (פירוק של גוף אחד לחלקים קטנים ודביקים).

- **איך מועכים בננה או אבוקדו (פירות רכים)?** מותר למעוך אותם רק **בשינוי** ובסמוך לאכילה.

○ איך משנים? מועכים בעזרת גב המזלג, קת הסכין או ידית הכף (ולא בצורה הרגילה שבה מועכים ביום חול). כמובן, אסור להשתמש בבלנדר או במעור תפוחי אדמה.

● איך מכינים תפוח (פרי קשה)? כאן הדין מחמיר יותר. ריסוק תפוח קשה בפומפייה (מגרדת) אסור לחלוטין בשבת (גם משום "טוחן" וגם משום "עובדין דחול").

○ הפתרון: לגרד בעזרת כפית בצורה ישירה אל פי התינוק (דרך אכילה), או פשוט להכין את רסק התפוחים לפני שבת (או להשתמש בגרבר קנוי).

הכנת תמ"ל (מטרנה / סימילאק) לתינוק

כאן אנחנו פוגשים שתי מלאכות: לישה (ערבוב אבקה ומים ליצירת בלילה) ובישול (מזיגת מים חמים על האבקה).

הדרך ההלכתית הנכונה להכין בקבוק בשבת:

1. שלב המים (מניעת בישול): שופכים מים חמים מהמיחם לתוך הבקבוק. כעת הבקבוק הוא כלי שני (כלי שני אינו מבשל). אם המים חמים מדי, מוסיפים להם מים קרים כדי להגיע לטמפרטורה הרצויה.

2. שלב האבקה (מניעת לישה): מכיוון שהתמ"ל יוצר נוזל דליל (בלילה רכה), האיסור קל יותר, אך עדיין יש לעשות זאת בשינוי:

○ מכניסים קודם את המים ורק אז את האבקה (שינוי בסדר הנתינה).

○ לא מערבבים עם כפית בצורה מעגלית, אלא סוגרים את הבקבוק ומשקשקים אותו (זהו שינוי גמור מדרך הלישה הרגילה).

הכנת תה וקפה בשבת

כדי להבין את הלכות הכנת המשקאות החמים, חובה להכיר את "שרשרת הכלים" בהלכה:

- כלי ראשון: המיחם/קומקום שעומד על גבי האש. המים שבו רותחים ומבשלים כל דבר שנכנס אליהם.
- עירוי כלי ראשון: זרם המים שנמזג ישירות מהמיחם. יש לו כוח לבשל חלקית (את השכבה החיצונית של המאכל).
- כלי שני: הכוס שאליה נמזגו המים החמים מהמיחם. כלי שני אינו מבשל, למעט מאכלים עדינים מאוד ("קלי הבישול").
- כלי שלישי: מים שהועברו מהכוס הראשונה (כלי שני) לכוס נוספת. כלי שלישי אינו מבשל שום דבר.

הלכה למעשה:

- **קפה נמס וסוכר:** מכיוון שהם עברו תהליך בישול וייבוש במפעל, חל עליהם הכלל "אין בישול אחר בישול ביבש".
 - **לספרדים:** מותר לשים קפה וסוכר בכוס ולמזוג עליהם מים ישירות מהמיחם.
 - **לאשכנזים:** יש להחמיר ולמזוג קודם את המים לכוס (כלי שני) ורק אז להוסיף את הקפה והסוכר.
- **קפה שחור (טורקי):** פולי הקפה רק נקלו ולא בושלו. לכן, מזיגת מים חמים עליהם בכלי שני תבשל אותם.
 - **הפתרון:** חובה להשתמש בכלי שלישי (מוזגים מהמיחם לכוס א', ממנה לכוס ב', ורק אז מוסיפים את הקפה השחור).
- **תה (תיון):** עלי התה נחשבים "קלי הבישול" (מתבשלים בקלות רבה).
 - **הפתרון הטוב ביותר:** להכין "תמצית תה" מרוכזת ומבושלת היטב לפני שבת. בשבת מוזגים מים חמים לכוס (כלי שני) ומוסיפים אליהם את התמצית הקרה.
 - **פתרון בשבת (למקילים):** להשתמש בכלי שלישי (להעביר את המים החמים פעמיים כוסות, ורק בכוס השלישית להכניס את התיון).

הוצאה והחזרה של אוכל אל הפלטה בשבת

השארית אוכל על הפלטה מלפני שבת נקראת **שהייה** והיא מותרת. האתגר מתחיל כשאנחנו רוצים להחזיר סיר שפונה, או לחמם אוכל קר בשבת בבוקר.

כדי להחזיר סיר חם לפלטה במהלך השבת, צריכים להתקיים **5 תנאים במקביל** (כלל ראשי תיבות: **חב"ד מא"ש**):

1. **חם:** המאכל עדיין חם (לפחות בדרגת "יד סולדת בו" - כ-45 מעלות). אם הוא התקרר לגמרי, אסור להחזירו (בעיקר אם יש בו רוטב/נוזל).
2. **בושל:** האוכל מבושל לחלוטין ובאופן מלא (ראוי לאכילה ללא קושי).
3. **דעתו להחזיר:** כשלקחת את הסיר מהפלטה, התכוונת מראש להחזיר אותו מאוחר יותר.
4. **מחזיק בידו:** לא הנחת את הסיר על הרצפה או על השיש באופן סופי (כל עוד הסיר מוחזק ביד, או מונח על השולחן כשעדיין אוחזים בו, הוא נחשב חלק מהפלטה).
5. **אש שקועה (פלטה):** מקור החום מכוסה ואינו ניתן לכיוון (פלטת שבת עומדת בתנאי זה מצוין, מכיוון שאין לה כפתורי עוצמה גלויים).

איך מחממים אוכל יבש וקר (כמו קוגל או שניצל) בשבת בבוקר?

על אוכל יבש וקר אין איסור בישול מהתורה ("אין בישול אחר בישול ביבש"). אבל, אם נניח אותו ישירות על הפלטה, זה ייראה כאילו אנחנו מבשלים בשבת ("מיחזי כמבשל").

- **הפתרון:** שימוש בטכניקת "כלי על גבי כלי". מניחים תבנית הפוכה, צלחת ריקה או כלי ריק אחר על גבי הפלטה, ועל גבי הכלי הזה מניחים את האוכל היבש (כמו חלות או קוגל). בצורה זו ניכר לכל שזהו רק חימום ולא בישול, והדבר מותר לכל הדעות.

במלאכת הוצאה (הנקראת באופן רשמי "**הוצאה מרשות לרשות**"), ההבדלים בין האב, התולדות והאיסורים מדרבנן הם מרתקים ומשפיעים ישירות על הגדרות הלכתיות יומיומיות.

הנה הפירוט והסדר של המלאכה ה-39:

1. אב המלאכה (דאורייתא - איסור תורה)

- **ההגדרה:** הוצאת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים.
- **המקור במשכן:** עגלות המשא של הלויים היו מוגדרות כ"רשות היחיד" (בגלל גובהן ומחיצותיהן), והשטח שסביבן היה "רשות הרבים". הלויים היו מורידים ומוציאים את קרשי המשכן הכבדים מהעגלות אל הקרקע ברשות הרבים.
- **דוגמה מעשית:** לקחת מפתח מהשולחן בבית (רשות היחיד) ולצאת איתו ביד לרחוב ציבורי הומה (רשות הרבים) ללא עירוב.

2. התולדות (דאורייתא - אסורות מהתורה באותו תוקף)

- חז"ל למדו מהתורה שישנן פעולות שאינן בדיוק "הוצאה" פיזית של חפץ מהבית החוצה, אך הן משיגות את אותה התוצאה בדיוק ולכן הן אסורות מהתורה כתולדה:
- **הכנסה:** הפעולה ההפוכה מהאב – הכנסת חפץ מרשות הרבים לתוך רשות היחיד (למשל: לקחת חבילה מהרחוב ולהכניס אותה לתוך הבית).
 - **מעביר ד' אמות ברשות הרבים:** נשיאת חפץ למרחק של יותר מ-4 אמות (כ-2 מטרים) בתוך שטח רשות הרבים, גם בלי להכניס או להוציא אותו משום בית.
 - **זורק / מושיט:** העברת חפץ מרשות לרשות ללא הליכה פיזית.
 - **זורק:** לזרוק מפתח מהחלון של הבית לרחוב.

○ מושיט: לעמוד בתוך הבית ולהושיט את היד עם כוס מים לחבר שעומד ברחוב.

3. איסורי דרבנן (גזרות ושבותים)

חכמים ראו שמלאכת הוצאה היא קלה מאוד לעשייה בטעות (הרי אדם רגיל לצאת מהבית עם דברים בכיסיו בלי לשים לב). לכן הם הקימו סביבה רשת ביטחון ענפה של איסורים מדרבנן:

- **טלטול בכרמלית (האיסור הכי נפוץ כיום):** מהתורה, "רשות הרבים" היא רק מקום רחב מאוד שחוצים אותו 600,000 איש ביום (כמו מחנה ישראל במדבר). רוב הרחובות והשכונות שלנו כיום אינם מגיעים למספרים כאלה, ולכן מהתורה הם מוגדרים כשטח פתוח שנקרא "כרמלית".
- **מהתורה מותר לטלטל בכרמלית,** אך חכמים אסרו זאת לחלוטין וגזרו עליה דין של רשות הרבים. לכן, **כל איסור הטלטול ברחובות שלנו כיום (במקומות שאין בהם עירוב) הוא איסור דרבנן.**
- **הוצאה כלאחר יד (בשינוי):**
- התורה אסרה רק כתיבה, בנייה או הוצאה שנעשות בדרך הרגילה והנוחה ("מלאכת מחשבת").
- אם אדם מוציא חפץ בשינוי גמור – למשל, מניח מפתח בתוך הנעל שלו, או נושא חבילה על גבי המרפק או בפיו – הוא אינו עובר על איסור תורה (הוא "פטור"). עם זאת, **חכמים אסרו זאת לחלוטין כדי שלא נתרגל להקל ראש.**
- **טלטול פחות פחות מארבע אמות:**
- אם אדם הולך ברשות הרבים, מניח את החפץ על הקרקע לפני שעבר 2 מטרים, מרים אותו שוב, הולך עוד פחות מ-2 מטרים וכן הלאה – מהתורה זה מותר (כי הוא מעולם לא עשה העברה רציפה של ד' אמות). חז"ל אסרו זאת מחשש שהאדם יתבלבל וימשיך ללכת ברצף ללא עצירה.

תמצית ההבדלים בטבלה מהירה:

קטגוריה	הפעולה	הסטטוס ההלכתי	למה?
אב	הוצאת חפץ מהבית לרחוב הראשי.	אסור מהתורה	כך בדיוק עשו במשכן.
תולדה	הכנסת חפץ מהרחוב הביתה, או טלטול של 2 מטרים ברחוב.	אסור מהתורה	תוצאה זזה לחלוטין לאב המלאכה.
דרבנן	טלטול ברחוב שקט (כרמלית), או הוצאת מפתח בתוך הנעל (בשינוי).	אסור מדרבנן	סייג והגנה של חכמים כדי למנוע טעויות.

החלוקה הזו מראה מדוע העירוב השכונתי שלנו הוא כל כך חשוב: הוא הופך את כל ה"כרמלית" (הרחובות שהם איסור דרבנן) לרשות היחיד אחת גדולה ומותרת, ומאפשר לנו ליהנות משבת משפחתית ונינוחה.

שני נושאים סופר-מעשיים שנוגעים כמעט בכל בית בשבת: הסחיטה של הפירות ליד השולחן, וההתמודדות עם שיער או זקן רטובים (אחרי מקווה, גשם או שטיפת פנים).

בוא נעשה סדר מוחלט בשניהם, ונראה מה אסור מהתורה, מה מדרבנן ואיך פותרים את זה בפועל.

מלאכת סוחט (תולדה של מלאכת דש)

במשכן, מלאכת **דש** הייתה הפרדת גרגרי החיטה מהקליפה שלהם. סחיטת פירות היא תולדה ישירה של דש, כי אנחנו מפרדים את הנוזל (המיץ) מהקליפה והציפה של הפרי שמחזיקה אותו.

בהלכות סחיטה, הפירות מחולקים ל-3 קבוצות שונות לחלוטין:

1. ענבים וזיתים – איסור תורה (דאורייתא)

- **הסטטוס:** אסור מהתורה לסחוט ענבים (ליין) או זיתים (לשמן). אלו שני הפירות הקלאסיים שכל המהות שלהם היא הפקת הנוזל שבהם.

- **האיסור מדרבנן:** חז"ל אסרו אפילו לשתות מיץ שזב מעצמו (ללא סחיטה ידנית) מענבים או זיתים בשבת, שמא האדם יבוא לסחוט אותם בעצמו.

2. תפוזים, אשכוליות ושאר פירות – איסור דרבנן

- **הסטטוס:** מכיוון שבימינו רגילים לסחוט תפוזים, רימונים או תפוחים למיץ, חכמים גזרו ואסרו לסחוט אותם בדיוק כמו ענבים וזיתים.
- **ההבדל מהתורה:** מהתורה זה מותר (כי אלו לא זיתים וענבים), אך מדרבנן הדבר אסור לחלוטין.

3. לימון – דין מיוחד ומעניין

- **הסטטוס:** הלימון הוא פרי מיוחד כי אף אחד לא סוחט אותו כדי לשתות כוס מיץ לימון נקייה. הסחיטה שלו היא תמיד לצורך תיבול וטעם (כמו תבלין).
- **להלכה: * סחיטה על אוכל (סלט, שניצל, דג):** מותרת לכל הדעות.
 - **סחיטה לתוך כוס ריקה (או לתוך מים): * לספרדים (השולחן ערוך):** מותר לסחוט לימון אפילו לתוך מים או כוס ריקה.
 - **לאשכנזים (הרמ"א):** אסור לסחוט לימון לתוך כוס ריקה או לתוך מים. אך מותר לסחוט אותו על גבי סוכר (או אוכל יבש אחר) ואז להמיס את הסוכר במים.

"פטנט" הזהב של סחיטה: משקה לתוך אוכל

הכלל ההלכתי אומר שאין סחיטה אלא למשקה. כלומר, אסור להפוך אוכל (פרי) למשקה (מיץ). אבל, אם אנחנו סוחטים את הפרי ישירות על גבי אוכל מוצק (למשל: סחיטת תפוז על גבי עוגה יבשה כדי להרטיב אותה, או סחיטת לימון על דג) – הפעולה מוגדרת כהעברת "אוכל לתוך אוכל", והיא מותרת לכתחילה בשבת לכל העדות ובכל הפירות!

חלק ב': השיער והזקן אם נרטבו

כאן אנחנו פוגשים סוג אחר של סחיטה. מה קורה כשחוזרים מהמקווה, מהים, או כשנרטבים בגשם חזק בשבת?

האם יש סחיטה בשיער מהתורה?

מבחינה פיזיקלית, שיער הוא לא בד סופג (כמו צמר או כותנה). המים רק נלכדים בין השערות אבל לא נספגים בתוך השערה עצמה.

- **הסטטוס:** אין סחיטה בשיער מן התורה. * איסור דרבנן: חכמים אסרו לסחוט שיער או זקן רטובים, מכיוון שהפעולה הזו נראית בדיוק כמו סחיטת בד רגילה ("שבות").

איך מתנהגים בפועל כשהשער או הזקן רטובים?

1. **ניגוב בנחת (הפתרון הנכון):**
2. כשמנגבים את הראש או הזקן במגבת, יש להניח את המגבת על הראש ולספוג את המים **בנחת וברוגע**.
 - **אסור:** לשפשף את השער בחוזקה ובמהירות עם המגבת, מכיוון שפעולה כזו סוחטת את המים מהשערות באופן אקטיבי.
 - **אסור:** לסחוט את המים מהשער או מהזקן עם הידיים (למשל, למשוך את הזקן מלמעלה למטה כדי להוציא ממנו זרם מים).
3. **איסור סירוק השער (סכנה כפולה):**
4. אם השער רטוב, אסור לסרק אותו בשבת עם מסרק קשה משתי סיבות:
 - **סחיטה:** המסרק סוחט את המים הלכודים בין השערות.
 - **גזז (תולדה של גוזז):** מסרק קשה תולש שערות בוודאות (פסיק רישא), ותלישת שיער אסורה בשבת.
 - **הפתרון:** מותר לסדר את השער בעדינות בעזרת האצבעות, או להשתמש במברשת רכה מאוד המיועדת לשבת (שלא תולשת שערות) וגם זאת בעדינות רבה.
5. **הליכה עם שיער רטוב לרחוב:**
6. אם אין עירוב, יש להימנע מלצאת לרחוב כשהשער או הזקן ממש נוטפים מים, מכיוון שהמים שעליהם נחשבים כחפץ שמטלטלים אותו ברשות הרבים. מנגבים אותם קודם במגבת עד שהם רק לחים, ואז מותר לצאת.

איזה עולם מדהים של פרטים קטנים שמגנים על מהות השבת!

לכל שאלה ועזרה

אני זמין